

VİKTİMOLOJİ (MAĞDURBİLİM) GÖZLÜĞÜNDE AVRUPA'DA YABANCI MENŞELİ İNSANLARIN DRAMI

Dr. Sinan ÇAYA
Marmara Üniversitesi
sinan.caya@gmail.com

Özet

Garip bir tecelli gibi gözükse de, demokrasi ve insan haklarında dünyada öncü gözükken yaşlı Avrupa kıtasında yabancı kökenli insanlar, o ülkelerin yerlilerine nispetle, en azından bazı kesimler tarafından, muntazaman farklı muamelenin öznelere olmaktadır. Bu durum hafif şekliyle ayrımcılık biçiminde tezahür etmekle birlikte; kimi zaman fiziksel şiddet dahi söz konusu olmaktadır. Nefret suçlarının sayısı azımsanamaz. Türkiye'de bir ecnebi fazladan misafirperverlik görürken; o toplumlarda ise tam aksine bir sosyal yoksunluk ile karşı karşıya bırakılabilmektedir. Aktif ırkçı tutumlar marjinal kişilerin harcı olsa bile toplumun çoğunluğunda ilgisiz kalma eğilimi varsa bu bile çok tehlikeli ve ürkütücüdür.

Anahtar Kelimeler: ırkçılık, ayrımcılık, saldırı kurbanı, nefret suçu.

THE TRAGEDY OF FOREIGN-ORIGIN-PEOPLE IN EUROPE FROM THE VIEWPOINT OF VICTIMOLOGY

Abstract

Even though it appears ironic; people with foreign-origins in Europe are subjects of continuous different treatment at least by some circles of the larger society in the old continent of Europe, which had emerged as the pioneering advocate of democracy and human rights. While this phenomenon happens as discrimination in mild forms; at times even physical violence is a fact. The total of hate crimes can not be overlooked. While a foreigner in Turkey enjoys extra hospitality; just the opposite may occur in western societies: The foreigner may be abandoned in social depravity. Though active racist attitudes pertain to marginal sections; if most people tend to remain indifferent; even that constitutes a big and terrifying danger.

Key Words: Racism, discrimination, aggression victim, hate crimes.

GİRİŞ

*“Bir rüyam var: Dört küçük evlâdımı
bu millet bir gün cilt renkleriyle değil,
karakterleriyle değerlendirecek!”*

Martin Luther King, 28.08.1963
(Siyahî Lider)

Orta çağda doğu dünyasına nispetle her bakımdan kesin bir geri kalmışlık yaşayan Avrupa; daha sonraları ise tarihsel gelişim açısından hem teknoloji ve bilimin hem birçok insanî kavramların öncüsü olmuştur. Demokrasi hamleleri ve hukuk anlayışı da aynı doğrultuda gelişmiştir.

Bilindiği gibi; İngiltere Kralı John (1199-1216) elindeki gücünü kıyasıya kullandığından; 1213 tarihinde bazı baronlar ve kilise adamları kendisinden bazı feodal haklar istemişlerdi. Kral bunu reddetmiş; ancak Fransa ile savaşta başarısız olunca muarızları, bu fırsattan istifade ile iki yıl sonra, bir orduyla Londra’yı zapt etmişlerdi. Bu suretle kralı, ünlü Manga Carta’yı imzalamaya mecbur etmişlerdi.

Bu çok eski tarihli senet (ki Türkiye’deki karşılığı kabaca II. Mahmut’un âyânlar ile yaptığı Sened-i İttifak sayılır); kralın da üstünde bir hukuk anlayışını vurgular. Baronlar konseyine danışmadan vergi koymamayı; âdil yargı olmaksızın ceza infaz etmemeyi, servet müsadereyi olmayacağını, kilisenin kralın emrini dinlemesinin gerekmediğini öngörür. Daha ileri bir tarihteki (1668) ihtilâl ile de monark ile parlamento arası münasebetler bir Haklar Beyannamesiyle (Bill of Rights) açık tanımlara kavuşur.

Buna rağmen uygulamada sömürgeci anlayışlar yüzünden; şeref, terbiye gibi dünyada hayranlık uyandıran İngiliz duruşu dâhil; bütün erdemler; esasen ülke içinde ve kendi insanına inhisar etmiştir. Türkiye’de psikiyatrinin öncülerinden Rasim Adasal Hoca’nın sitem ettiği gibi (1980: 371) *“İngiliz’in kendi evinde (my home) bir morali vardır ama insanlık için zararlı bir politik ahlâkı*

örnek olamaz; diğer büyük devletlerin de buna benzer taktiklerinde gerçek insancıl moral düzen yoktur”.

Günümüz Avrupa kıtasında bile Afrika veya Asya kökenli olmak kolay değildir. İngiltere’de Pakistan ve Hint asıllı; Fransa’da Kuzey Afrikalı nice insan ikinci sınıf olmanın bilinciyle yaşamaktadır. Fransa’da 2007 yılı sonunda ortaya çıkan azınlık ayaklanmaları; sadece uzun süren bir itilip kakılmışlık sendromunun görünür bazı bahanelerle bir infilâkı olarak yorumlanabilir.

Yabancı olarak görülen bireylerin şiddet, aşağılama, hakaret görmeseler bile; bir şekilde eşit sayılmadıkları ve hafife alındıkları algısı söz konusudur. Bu dahi insanın duygularını incitici olmaktadır. Almanya’da Türkler’in deneyimlerini anlatan bir sosyolojik derlemede kaydedildiğine göre; genç Kadri bir gün bir arkadaşıyla lokantaya gider. Yemekte patron masaya gelip bir garsona ihtiyaç duyduğunu belirtir ve onlardan birine bu işi önerir. Teklifi Kadri kabul eder. Sigortasız ve düşük ücretle altı ay kadar çalışır. Sonra kayıtlı kuyutlu bir iş bulunca bir akşam patronuna, artık işi bırakacağını bildirir. Tam kapıdan çıkarken patron “Sahi senin adın neydi?” diye sorunca geri döner: “Bunca zaman adımı sormadıktan sonra, şimdi ne kıymeti var?” cevabıyla birlikte döner gider. (Täglich eine Reise von der Türkei nach Deutschland, 1980: 74)

Hitler’in Irkçılığının Günümüze Sarkan İzleri

Hitler dünyanın gördüğü en korkunç psikopat ruhlu liderlerinden biriydi ve milyonların günahını almıştı. Hitler’in insanlık dışı fikirleri ise maalesef tarihin eski sayfalarına gömülüp kalmadı. Doksanlı yıllarda yer yer yeniden uzanan bu fikirler yabancılara karşı yöneldi. Almanya’da çalışan ve yaşayan çok sayıda yabancı vardı. Zira Almanya 1960’larda büyük bir iktisadî atılım yapmıştı. II. Cihan Savaşı’nın mağlûbu sıfatıyla büyük ölçekte asker beslemesinin yasak oluşu da bu noktada önemli bir etmendir. Böylelikle askerî masraflara gidecek olan harcamalar dahi ekonomik yatırımlara yönelmişti. İşgücü kıymete binmiş; ülkeye Türkler’den başka Yunan, Yugoslav, hattâ İtalyan¹ işçiler celp edilmişti. O yıllardan arta kalan

¹ Özellikle Güney İtalya sanayi açısından kuzey kesime göre geri kalmıştır ve 1960’lı yıllarda Almanya’ya, Amerika’ya gitmek birçok genç için bir umut olmuştur. Bir İtalyan komedi filminde Amerika’ya gidip para kazanan ve tasarruflarıyla geri dönüp adam olan bir İtalyan işçi anlatılıyordu. Filmin bir yerinde, kahraman, lostra işçiliği yaparken, câzibeli bir bayan boya sandığına ayakkabısını

bu yabancılar, sonradan Neo-Nazist akımların mağdurları olacaklardı. Türkler bunların içinde en ön sırada geleceklerdi. Sayıca en kalabalık² yabancılar topluluğu onlardı ve dolayısıyla ortalıkta çok görünür bir özellikte idiler. Dahası; genelde Alman toplumunda Türkler'e karşı; ülkeye ilk vardıkları 1960'lı senelerde gösterilen iyi niyet ve hoşgörü; zamanla giderek kötüye doğru değişmiş; nihayet düpedüz olumsuz³ bir havaya bürünmüştü. Radikal genç unsurların onları günah keçisi seçmeleri bu yüzden oldukça kolaylaşacaktı. Saldırgan Neo-Nazi Dazlaklar (skinheads) katı bir emir komuta içinde bulunuyorlar; gamalı haç (swastica) sembolleri kullanıyorlardı. Tamamen slogan bilgilerle besleniyorlardı. İlk başlarda yetkililerin bu eylemlere gereken kararlılık içinde set çekmedikleri ve suçluları ciddiyle kovuşturmadıkları izlenimleri de kolayca uyanıyordu.

Mağduriyete “Elverişli” Olmak

Birçok kriminoloji uzmanının görüşüne göre suçun çıkışı için bir motivasyon gereklidir ama yetmez; ikinci bir gereklilik de vardır. O da fırsattır. Ortada bir ulaşılabilir hedef (tahrip edilecek mülk veya mağdur edilecek insan) olmayınca çoğu suçun vuku bulması düşünülemez dahi (Cater ve Jones 1992: 90).

basıyor; o da gözünü yukarı kaydırmamağa çalışıyordu. Bir yandan da İtalyan aksanlı bir İngilizce ile kahraman, sesli konuşma balonunda, kendi kendisine şu telkini veriyordu: “Amerika’da her şey konserve hâline getirilmiş; oldu olacak cinsel arzularını da konserve et gitsin!” . S.Ç.

² İlk gelen Türk işçileri bilerek asimile olmuyor; zamanı gelince dönmenin hesabı içinde çalışıp para tasarruf ediyorlardı. Ancak hep böyle olur ve giderek dönüş fikri soğuk gider. Bradbury'nün bilim-kurgu öyküsünde de geçici bir tehlikeden kaçmak için füzeyle merihe giden dünyalılar anlatılır. Hep geri dönüş umuduyla füzeyi tamire çalışan bu insanlar, neden sonra anlarlar ki çocukları esmer ve altın gözlüdür ve geri dönmeye hiç niyetleri yoktur. S.Ç.

³ Ekonomik konjonktür giderek sıkışıp kas gücü ihtiyacı azaldıkça; tutumlar da ona göre değişmiştir. 1970'lerin ortalarında bile bazı Avrupa ülkelerinde işgücü ihtiyacı devam etmekteydi. İsviçre’de ilâç sanayinde projeler asgarî işgören sayısına göre tasarlanmaktaydı. Ancak Almanya’da ekonomik tıkanıklık daha o zamandan başlamıştı. Doğu Almanya ile birleşmeden sonra bu parçanın yoksulluğu da Batı Almanya’nın sırtına yüklenecek ve işsizlik artacaktı.

Ayrıca bazı Türkler iş hayatında kayda değer başarılarıyla hased duygularına muhatap olacaklar ve rekabetçi addedileceklerdi. Türklerle Birinci Dünya Savaşı’nda müttefik olmuş ve tarihi bir yakınlığı az çok yaşamış Almanların doksanlarda Türkler’e karşı soğuk tavrıları; esasen ekonomik sebeplerde aranmalıdır. Öte yandan Hollanda gibi bazı Kuzey Avrupa ülkelerinde Türkler’e karşı tutum başından beri soğuk ama istikrarlı seyretmiştir. Üniversitede bir aralık yurt binasındaki odamızda birkaç günlüğüne ağırladığımız bir Hollandalı Hippi öğrenci, bizlerden gördüğü izzet ikrama rağmen ülkesindeki Türk işçilerini aşağılayıcı sözler sarf etmiş, (“fabrikaları temizlemek onlara düşer”) ve biz ev sahiplerini şaşırtmıştı amma Türk nezâketiyle kimse gücendiğini belli etmemiş ve misillemeye girmemişti. S.Ç.

Öte yandan hedef, yani potansiyel mağdur temsil olasılıkları da herkes için aynı kuvvette değildir.

Kanadalı psikiyatr Ellenberger'in "gizli kurban" kavramıyla ortaya attığı gibi bazı kişiler sırf bazı özellikleri nedeniyle kurban olmaya eğilimli olurlar ve kuzuların kurtları çektiği gibi suçluları kendilerine çekerler (Picca 1992: 40).

İşte azgın ve saldırgan dazlak çeteleri için de Türkler uygun kurbanlardı. Genç Türkler sokaklarda ve hele geç saatlerde bulunabildikleri için onlara karşı saldırı düzenleyebilmek mümkündü.

Ortada farklı bir milletten olma gerçeği vardı. Bu durum ideolojik gerekçeleri biliyordu. Dahası; Türkler'in —ki lisan problemleri de vardı— resmî makamlar nezdinde asıl vatandaşları şikâyete gitmeleri, gitseler bile ilgi görmeleri ve ciddiye alınmaları o kadar da olası değildi.

Esasen resmî makamların elinde şikâyetçi sıfatıyla umursanmak şöyle dursun, ayrıca kaba sorgulama yoluyla üstüne üstlük tâciz edilmek⁴ —bu bir ikincil mağduriyettir; yine mağdurun, özellikle cinsel suç mağdurunun afişe edilmesi ve böylelikle suç ânını tâzelenmiş biçimde tekrar tekrar hatırlaması ve bir "rezillik" duygusu yaşaması da böyledir— ihtimali dahi söz konusu edilebilirdi!

"Suçları polise bildirmemenin başlıca sebebi polisin çözemeyeceği kanaati veya mağduru ezerek/ürküterek durumu daha da ağırlaştıracağı düşüncesidir. Polise bu güvensizlik çalışan sınıfın, özellikle etnik ve ulusal azınlıklara mensup işçi kesimin, geniş tecrübeleriyle edindikleri gerçekçi bir anlayıştır." (Platt 1981, s.15'e atıfla kaydeden Cater ve Jones 1992: 103).

1993 tarihinde Solingen şehrinde bir binanın kundaklanması ve ölümlere sebebiyet vermesi üzerine; önceden gönülsüz otoritelerin en nihayet harekete

⁴ Bundan on beş yıl önce bir ayağı Almanya'da bir ailenin bir kızı bir sohbetinde şöyle demişti. "Bizim oradaki mahallenin karakolunda bir yabancılar polisi var. Onca senedir ailemizi tanıdığı halde babam her gelişinde 'yine mi sen?' diyormuş". S.Ç.

geçmeleri ve bir yandan da genç Türk gruplarının karşı-çeteler kurmaları; bu anlamda; mağduriyete “elverişlilik” hâllerini azaltıcı dönüm noktalarıdır.

Özürlü Mağdurlar

“Dazlak” denilen grupların kendi özürlü yurttaşlarına da “asalak” sıfatı yakıştırmaları ve onları dahi düşman (!) ittihaz etmeleri ise ne derece bozuk ve hasta bir faşist mantığına duçar olduklarını göstermekteydi.

Bazı dazlaklar bu tutumlarını sıcak eyleme dönüştürüyorlardı. Yolda karşılarına çıkan özürlü insanları tartaklamaktan (!) geri durmuyorlardı.⁵

Belki böyle bir felsefe sahibini, geçici bir özür simülasyonu (örneğin ellerini bağlayarak çolaklara benzetilmesi) bir empati (eşduyum) kazanmaya ve o düşmanlarının hâliinden anlamaya zorlamak uygun olur!

Nitekim bunun çok daha hafif bir paralelini bir Alman yargıç uygulamıştı. Türkler’e karşı işlemiş olduğu kabahatlerden dolayı bir Alman genci bir müddet “döner kebabı yeme güvenlik önlemine” tâbi tutmuştu ki haber gazetede “Döner Yeme Cezası” başlığı altında işlenmişti. Böyle bir tedbir, o kabahatlinin “hasmını” anlamasına yardım etmek gibi didaktik bir unsur içerir. Bir yazarın ifade ettiği gibi “anlamak [ise bir noktada] başışlamak demektir”.

“Suçlunun mağdurdan habersiz kalması [ise] onun ibret almasını ve ıslahını zorlaştırır; fail, mağdurun acısını görmelidir.” (Sokullu-Akıncı 21 Mart 2007).

⁵ Yedi-sekiz sene öncesiydi. Bir yaşlı bayan akrabamızın evindeydik. Gazetede bir haber okumuştuk ve hiç aklı almamıştı. Dazlaklar tekerlekli iskemledeki bir kızı hırpalayıp yüzüne keskin bıçakla gamalı haç çizmişlerdi. Niçin yapmışlardı ki? Ben onların bu acımasız düşüncelerini Hitler’in âri ve sağlam ırk fikirleriyle eklemelendirip izah edince kadıncağız o sağlıksız ve ahlâksız felsefeyi biraz olsun anladı. “Demek öyle” dedi; “koruyup yardım edeceklerine bir de dövüyorlar! Allah kahretsin bu haydutları!”. S.Ç.

SONUÇ: Oluruna Bırakılamaz

İstihali ve hevesli ırkçılık ve etnik ayrımcılık⁶ belli küçük kesimlerin körüklediği bir anlayış olup gelişmiş bir ülkenin tamamına teşmil edilemez. Ancak; yine de asla oluruna bırakılamaz ve bütün bir toplum olarak giderilmesi, denetim altında tutulması doğrultusunda ortak mücadele gerektirir.

Aksi halde ırklı kesimler; kendilerine göre gûya tutumlarını “doğrulayacak” mülâhazalarla yanlış yolda ısrar edebilirler. Yollarını doğruymuş gibi izaha kalkışabilirler ve taraftarlarını çoğaltabilirler.

Bilindiği gibi geleneksel olarak Amerika'nın⁷ Güneyi ırklı bilinir. Kuzey-Güney Savaşı'nda da anlaşmazlıklardan birisi bu konuydu. İlginçtir: Fransız bir yazar; Amerika intibalarını kaleme aldığı bir kitabında şöyle bir tespit nakleder:

“Güneyliler diyorlar ki: Yankiler [Kuzeyliler] siyahları bir soyutlama olarak severler. Biz ise siyahları bir gerçeklik olarak severiz. Yankiler ikiyüzlüdür. Aslında onlar da zencilerden uzak dururlar. Onları otellerinden, lokantalarından, ailelerinden iterek daha aşağı bir beşerî ve iktisadî seviyede tutarlar. Ağzuları ise eşitlikten bahseder. Oysa biz açıktan açığa ve gerçekten inanırız ki, renklerin birbirlerinden ayrı tutulmaları genel asayiş açısından gerekli bir ilkedir.” (Cartier 1961: 289, 300).

Yine Birleşik Amerika izlenimlerinden bahseden bir başka Fransız yazar ise 1962 tarihli *Kennedy'nin Amerikalıları* isimli kitabında bir sayfada şöyle yazıyor:

“Bir çeyrek asır önce [İngiliz yazar ve şair] Rudyard Kipling; bu özgür ve cesur insanlar diyarında siyah renkli olmanın insana hiç de iyi bir duygu vermediğini söylemişti. Birleşik Amerika'nın güneyinde, yani aşağı yukarı pamuk kuşağını oluşturan Derin Güney'de, bu

⁶ “İrk lâfının sanki genetik anlamlı objektif bir bilimsel terim imişçesine sıklıkla bu doğrultuda kullanılmasına mukabil; Profesör Ashley Montagu ve diğer antropologlar; daha tarafsız olan ‘etnik grup’ terimini ortaya attılar. Bu kasıtlı olarak daha muğlak ve umumi bir tâbirdir: Diğerine tercih edilir bir tarif içerir çünkü biyolojik ve doğuştan bir aidiyet yerine toplumsal düzenlemeler ve davranışlar noktasına vurgu getirmektedir.” (Lester & Bindman 1972: 154-155).

⁷ Birçok insanın kaynaşma potası olan Amerika ırkçılık, ayrımcılık meselesinde çok bâdireler geçirdiği için çözüm yollarında da çok tecrübeli sayılır ve başka birçok ülkeden bu noktada ayrılır. Bu ülke bütün noksan ve kusurlarına rağmen özeleşti ve düzeltmeler yapabilir gözükmektedir. Ku Klux Klan suçları, Vietnam Savaşı'nda bazı beyaz askerlerin sarı ırkı “insan-altı” gibi algılayıp önemsememişleri ve My Lai katliamı gibi korkunç yanlışlar sonradan bir bir masaya yatırılmıştır; hesaplar sorulmuştur. Resmî devlet politikası çok duyarlı hâle gelmiştir. Günümüzde, meselâ, oranın Kara Harp Okulu'nda (West Point) bu meseleler film ve konferanslarla eğitim sürecine dâhil edilmekte; uygulamada, meselâ Hispanik asıllı bir öğrenciyi bir idarecinin bir talimatı o anlamaz, çabuk kavrayamaz bâbında daha yavaş ve tâne tâne söylemesi bile hakaretâmiz sayılmaktadır. S.Ç.

hüküm hâlâ geçerlidir ve siyahlar 'pis zenci' olarak kalmakta devam etmektedirler. Temsilciler Meclisi'nin New Yorklu üyesi Mr. Powel ise bana şunu demişti: "Kuzey siyahları kitlevî anlamda kabûl ederse de fert olarak reddeder; Güney ise tam aksine; onları kitlevî anlamda reddederken ferdî düzeyde⁸ kabûllenir." (Brissaud 1970: 200)

Bu meselede yanlış kanaat ve peşin hükümleri mantığa bürüme (rasyonalize etme) yoluyla doğrulamaya çalışma usûlleri, görüldüğü gibi, hiç de az değildir.

KAYNAKÇA

- ADASAL, Rasim (1980), *Kişilik ve Karakter Portreleri*, ikinci baskı, Çağaloğlu, İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.
- BRADBURY, Ray (1949), *Dark They Were, and Golden-Eyed (Bilim-kurgu öyküsü)*, London.
- BRISSAUD, André (1962), "où en est le problème noir ?", HUVOS, Kornel & KEATING, L. Clark, ed. : Impressions d'Amérique, New York: St. Martin's Press, Inc.
- CARTIER, Raymond, (1961), *Les Cinquante Amériques*, Librairie Plon, Paris.
- CATER, John ve JONES, Trevor, (1992), *Social Geography: An Introduction to Contemporary Issues*, Edward Arnold, London.
- LESTER, Anthony & BINDMAN, Geoffrey (1972), *Race and Law*, Harmondsworth, England: Penguin Books.
- PICCA, Georges (1992), *Kriminoloji (la criminologie)*, (çev: Ebru Erbaş), Çağaloğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- SOKULLU - AKINCI, Fûsun (21 Mart 2007) "(Basılmamış) Lisansüstü Viktimoloji Ders Notları", İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü.
- Täglich eine Reise von der Türkei nach Deutschland: Texte der zweitentürkischen Generation in der Bundesrepublik (1980). Förderzentrum Jugend Schreibt e.V., Verlag Atelier im Bauernhaus, Köln.

⁸ Tabii ki birey olarak en ırkçı bir beyaz bile bir siyahı sevimli bulabilir. Bir plantasyon sahibi iyi yemek pişiren siyahî bayan aşçısını el üstünde tutabilir. Ancak bu sorunsal, öyle birkaç örnekle yumuşatılmayacak bir önem arz eder. Sosyolojide jeton (token) tâbir edilen birkaç örnek (dükkânında göstermelik olarak bir siyahî çalıştırmak gibi) meselenin büyük kapsamlı toplumsal hattâ küresel boyutunu göz ardı ettiremez. S. Ç.